

**İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI İLE İLGİLİ YENİ YASAL
DÜZENLEMELER: İŞ KAZALARINI ÖNLEMEDE İŞ YERİ HEKİMLERİNİN VE İŞ
GÜVENLİĞİ UZMANLARININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ**

Sinan AVAN*

Adem GÜVERCİN**

ÖZET

İnsanoğlu geçmişten günümüze işçi olarak çalışmış ve emeğinin karşılığını ücrete dönüştürerek ihtiyaçlarını karşılamıştır. 18. yüzyılın sonu itibariyle Avrupa'da sanayi devrimi ile ortaya çıkan teknolojik gelişmeler fabrikalaşmaya yol açmış ve bir başkasına bağımlı olarak çalışan iş gören sayısını hızla artırmıştır. Gerek iş yerlerindeki olumsuz çalışma koşulları gerekse işçinin işverene karşı korunmasız olması toplumsal huzursuzluğu da beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda devlet, işçiyi işveren karşısında himaye eden hukuki düzenlemeler yapmak yoluna gitmiştir.

Ülkemizde de Cumhuriyetle birlikte Batı'lı anlamda iş göreni işveren karşısında koruyucu birçok kanuni düzenleme yapılmıştır. Bunlardan birisi olan "6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu" iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önüne geçmek için yapılmış, işvereni belirli yükümlülükler altına alarak iş göreni korumayı amaçlayan hukuki bir düzenlemedir. İş yerinde meydana gelen iş kazaları ve meslek hastalıkları, iş görenin yaşama hakkının elinden alınmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla düzeltici olmaktan çok önleyici bir anlayışla yapılan etkin bir denetim mekanizmasına sahip hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu denetim yollarından birisi ise iş yerlerinde iş yeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı bulundurma yükümlülüğüdür. Bu çalışmanın amacı da bir denetim mekanizması olarak iş yeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının 6331 sayılı kanundan doğan yükümlülükleri ile bu konuda 6645 sayılı kanunla getirilmiş yeni yasal düzenlemeleri karşılaştırmalı olarak incelemektir.

Anahtar Kelimeler : İş Sağlığı, İş Güvenliği, İş Yeri Hekimi, İş Güvenliği Uzmanı

* Öğretim Görevlisi, Pamukkale Üniversitesi, Acıpayam Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü sinanavn@gmail.com

** Yüksek Lisans ğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstits, İşletme Anabilim Dalı Ynetim ve Organizasyon Bilim Dalı ademguvercin46@gmail.com

OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY PRACTICES RELATED TO THE NEW LEGAL REGULATIONS: OBLIGATIONS OF WORKPLACE SAFETY SPECIALIST AND DOCTORS IN WORKPLACE ACCIDENT PREVENTION

Abstract

Human being has worked as laborer from past to the present and met his needs by converting return of his labor to earnings. By the end of the 18th century technological advances associated with the industrial revolution in Europe led to industrialization, and rapidly increased the number of employees who work dependent on someone else. Social unrest brought with adverse working conditions and vulnerability of employee against employer. As a result of this; state has to make legal regulations that will patronise employee against employer.

In our country, a legal regulation that protects employee against employer has been made with Republic in a Western manner. One of them is; "Occupational Health and Safety Law No. 6331" made in order to prevent work accidents and occupational diseases, and aims to put employers under obligations. Work accidents and occupational diseases occurred in work place could lead to take away of right to life. Therefore legal regulation that has an effective control mechanism which is made by a preventive perception rather than a corrective perception is needed. One of this auditing ways is obligation of hiring workplace safety specialist and doctors. The purpose of this work is to study comparatively the obligations of workplace safety specialist and doctors as an auditing mechanism resulting from Law No. 6331 and new legal regulations brought with Law No. 6645 about this issue.

Keywords : Occupational health, Occupational safety, Workplace doctor, Workplace safety specialist

GİRİŞ

Avrupa'da 18. ve 19. Yüzyıllarının sonlarına doğru yeni buluşların ve buharın gücünün üretimde kullanılmaya başlanması ile birlikte ekonomik, toplumsal ve kültürel alanda köklü değişimler yaşanmıştır. Sanayi devri ile birlikte gelen otomasyon, seri üretim, çok sayıda kişinin aynı iş yerinde aynı anda çalışması vb. gelişmeler çalışma yaşamının vazgeçilmezleri olan, iş görenleri ve işletmeleri çeşitli açılardan etkilemiştir. İş görenler iş yerlerindeki olumsuz çalışma koşulları nedeni ile iş kazalarına ve meslek hastalıklarına maruz kalmışlardır. İş görenlere mesleki eğitimlerin verilmemesi, oryantasyon eğitimlerinin eksiklikleri, teknik olarak

donanım eksikliği iş kazalarına ve meslek hastalıklarına neden olan başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Her ne şekilde olursa olsun iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenilebilir olduğu bilinmektedir. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları bir plan ve program dâhilinde yapılmalı ki iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önüne geçilebilsin. Bu çerçevede gerek dünyada gerekse ülkemizde iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önüne geçebilmek amacı ile her geçen gün yeni düzenlemeler yapılmaktadır. Ülkemizde iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önüne geçmek amacı ile yapılan en köklü çalışmalardan biri "6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun" kabul edilmiş olmasıdır. Bu kanun ile iş sağlığı ve iş güvenliğinin tarafları olan işveren ve iş görenlere önemli sorumluluklar yükleyerek iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önüne geçilmeye çalışılmış olsa da "Soma ve Ermenek'te" meydana gelen maden kazalarının önüne geçilememiştir. Çok sayıda insanımızın yaşamını yitirdiği bu kazar sonrasında iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili "6645 sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu çalışmada iş sağlığı, iş güvenliği ve iş sağlığı ve güvenliğinin önemi, yeri hekimleri ve iş güvenli uzmanları ile ilgili açıklamalar yapılarak 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun da iş yeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanların yükümlülükleri ve sorumluluklarında yapılan değişikliklere değinilecektir.

İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİNİN TANIMI

İnsanlar hayatını idame edebilmeleri için tarihten günümüze kadar çalışmak zorunda kalmışlardır. İlk zamanlar sadece belli ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan çalışmalarda iş kazaları ve meslek hastalıkları bugünkü anlamıyla gündeme alınmamıştır. Çünkü ilk zamanlarda insanlar kendi ihtiyaçlarını kendileri karşıladıkları için bir işverene bağlı olarak çalışmaları söz konusu olmamıştır (Bilir ve Yıldız, 2014: 5). Nitekim günümüzde insanlar ihtiyaçlarını karşılamının yanında gelir elde etmek için bir işverenin meydana getirdiği işletmede çalışmaktadırlar. Kuruluş amacı kar elde etmek olan bu işletmelerin etkinlik ve verimliliği artırmak adına maliyet unsuru olarak görülen sağlık ve güvenlik önlemlerini almayarak işletmelerin en değerli varlığı olan insan kaynağını göz ardı ettikleri söylenilebilir¹.

İş görenlerin vücut bütünlüğün korunması ve sağlığının iyileştirilmesi iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının en temel konusudur. Özellikle sanayi devrimi ile birlikte

¹ İş sağlığı ve güvenliğini maliyet unsuru olarak gören işverenler, iş yerlerinde meydana gelen iş kazası ve meslek hastalıkları sonucunda ödedikleri doğrudan ve dolaylı maliyetlerin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili alınacak önlemler için yapabilecekleri harcamalardan çok daha fazla olduğunu gördükleri söylenilebilir(Başbuğ, 2013: 16). Günümüzde buna Soma'da ve Ermenek'te meydana gelen maden kazaları örnek verilebilir. Bu kazalar sonrasında ortaya çıkan maddi ve manevi kayıplar alınacak önlem maliyetinin çok daha fazla üzerine çıktığı görülmektedir.

etkinlik ve verimliliği artırmak adına iş sağlığı ve iş güvenliği konularının daha da önemli hale geldiğini söylenebilir. İş sağlığı ve güvenliği çalışmaları iş görenlerin birincil hakkı olan "yaşama hakkı" korunmaya çalışılmaktadır; çünkü diğer bütün hakların varlığı ve kullanımı bu hakka bağlıdır (Çiftçioğlu,2012: 138). Ulusal ve uluslararası kuruluşlar yayınladığı belgelerle "yaşama hakkını" devletler tarafından güvence altına almayı sağlayacak kanuni düzenlemeleri yapmaya teşvik etmişlerdir (Kılış,2014: 3). Nitekim bu teşvikler sonucunda özellikle sanayi devrimi öncesinde göz ardı edilen çalışanların sağlığı ve iş ortamının güvenliği gibi değerler gündeme gelmeye başlamış ve işverenler kanunların getirdiği yükümlülükler sonucunda insani değerleri benimsemeye başlamışlardır.

İş sağlığı ve iş güvenliği kavramlarının genellikle aynı anlamda kullanıldığı ve birlikte tanımlandığı görülmektedir. Ancak sağlık, iş görenlerin hastalanmaları veya kazaya uğramaları durumunda iyileştirilmesi gibi tıbbi boyutunu içerirken; güvenlik, çalışma hayatındaki sağlığı etkileyen faktörlerin belirlenmesi, kazaları önlemek için risklerin kontrol altına alınması gibi teknik konuları kapsamaktadır (Tanır ve Ural, 2011: 81). Dünya Sağlık Örgütü(WHO) ve Uluslar Arası Çalışma Örgütü(ILO) iş sağlığı kavramını "*çalışan tüm insanların fiziksel, ruhsal, moral ve sosyal yönden tam iyilik durumlarının sağlanmasını ve en yüksek düzeylerde sürdürülmesini, iş koşulları ve kullanılan zararlı maddeler nedeniyle çalışanların sağlığına gelebilecek zararların önlenmesi ve işçinin fizyolojik özelliklerine uygun yerlere yerleştirilmesini için insana ve insanın işe uymasını asıl amaçlar olarak ele alan tıp bilimidir.*" şeklinde ifade etmektedirler (Gerek, 2009: 16). İş sağlığı, sağlıklı şekilde yaşamını devam ettirmek için bir takım sorumluluklar gerektirmektedir (Balkır, 2012: 59). Bu çerçevede iş sağlığının korunmasına yönelik sorumluluğu sadece iş görenlere yüklemek yanlış olabilir. Burada sorumluluk işveren, iş gören ve devlet arasında paylaşılmalıdır. İşveren, eğer etkin ve verimli çalışarak en üst seviyede kar elde etmek istiyorsa rakipleri tarafından taklit edilemeyen ve kendisini rekabet avantajına götüreceği iş görenlerini yani insan kaynağını iş kazalarından ve meslek hastalıklarından koruyacak önlemleri zamanında almalıdır (Pfeffer, 1995: 10). İş görenler üzerine düşen sorumluluk daha çok bireyseldir. Nitekim iş görenler yaş, cinsiyet, tecrübe, eğitim, yaşantı şekli, beslenme gibi kişisel faktörlerin sebep olabileceği sağlık problemlerine karşı daha dikkatli ve duyarlı davranmaları gerekmektedir. Devletin sağlığı korunması bakımından üzerine düşen sorumluluk daha çok konu ile ilgili mevzuat oluşturma ve oluşturulan bu mevzuata uygunluğun denetimini sağlamaktır denebilir². Bu sorumluluklar tam anlamıyla yerine getirildiği

² Son zamanlarda ülkemizde yaşanan iş kazaları sonrasında yazılı ve görsel basında üzerinde durulan konu daha çok "Denetim eksikliği var mı yok mu?" ya da "Denetimlerin nasıl yapıldığı?" sorularının cevabını bulunmasına yönelik olmuştur. Bu kazalardan sonra hükümetin çıkardığı İş Güvenliği Reform Paketi'nde denetimlerle ilgili önemli maddeler yer almıştır. Bu durum

takdirde çalışan insanların sağlığına zarar verebilecek risklerin önüne geçilebilir (Gerek, 1989: 428).

İş güvenliği, işçilerin çalıştıkları esnada karşılaşılabilecekleri tehlikelerin önlenmesi ya da tehlike risklerinin azaltılması için sosyal, iktisat, istatistik, sosyoloji, psikoloji ve ergonomi gibi bilimlerden yararlanarak iş kazaları ve meslek hastalıklarını azaltan teknik kuralların bütünüdür (tmob, 2011: 10). Nitekim iş yerlerinde kullanılan aletlerin kullanımı bazen riskleri ortaya çıkarabilmektedir. Teknik konuların ağırlıklı olduğu iş güvenliğinde amaç bu riskleri azaltarak iş kazalarının önüne geçebilmektir (Mucuk, 2005: 347). Risklerin azaltılması veya ortadan kaldırılması hem insani bir görev hem de yasal yükümlülüktür (Bilir ve Yıldız, 2014: 125).

İş sağlığı ve güvenliği (İSG) faaliyetlerini üretim süreci esnasında, iş yeri içi veya dışında iş görenlerin sağlığını olumsuz etkileyecek ve kazalara neden olacak durumları engelleyerek çalışma hayatının kalitesini artırmaya yönelik yapılan sistemli ve sürekli çalışmalar oluşturmaktadır (Tanır, 2004: 10). Nitekim iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yapılacak her çalışmanın iş gören, işveren ve ülke açısından maddi ve manevi açıdan çok büyük öneme sahiptir

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN ÖNEMİ

Dünyada ve ülkemizde ekonomideki, sanayideki ve teknolojideki gelişmeler insan hayatının her alanında yaşam kalitesini artırırken diğer taraftan insanlara bir takım sorunlar çıkarabilmekte, hatta insanların hayatlarını kaybetmelerine sebebiyet verebilmektedir. Bütün bu oluşumlar genel olarak çalışma hayatı içinde meydana geliyor denebilir. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliğinin önemi bu nokta da ortaya çıkmaktadır. Nitekim gerekli tedbirlerin alınarak işyerlerinin sağlık ve güvenlik açısından çalışılabilir hale getirilmesi gerekmektedir (Altinel, 2013: 74). Aksi takdirde iş sağlığı ve güvenliğinden kaynaklanan olumsuz durumlardan ilk olarak etkilenecek olan iş gören (ler) ve ailesi olacaktır. Bütün bu olumsuzlukları makro açıdan düşündüğümüzde ise ülkeler açısından çok düşündürücü sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Tek bir iş gören veya tek bir işletme açısından çok büyük görünmeyen rakamlar ülke ekonomileri açısından düşünüldüğünde çok büyük kayıpların yaşandığını göstermektedir (Gerek, 2009: 20). Bu nedenle konunun iş görenler, işverenler ve ülkeler tarafından her geçen gün artan ilgisine bağlı olarak her biri açısından ayrı ayrı incelenmesi daha açıklayıcı olacaktır (Bernardin, 2010: 459).

gösteriyor ki devletlerin iş yerlerini denetimi iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesinde çok büyük öneme sahiptir (Buranın kaynağı Soma Maden Kazasından sonra görsel ve yazılı basından çıkan haberlerin genel değerlemesi olduğu için tek bir kaynak gösterilmemiştir).

İŞ GÖREN AÇISINDAN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN ÖNEMİ

Dünyanın neresinde olduğuna, yaşına, cinsiyetine, ırkına, rengine bakılmaksızın bütün insanların yaşamlarının kutsal olduğu bilinmeli ve yaşama hakkının garantiye alınması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Kendi ihtiyaçlarını ve bakmakla yükümlü olduğu insanların yaşamlarının devam ettirmek için çalışan insanların ruh ve beden bütünlüğünün korunamaması, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu insanların muhtaç hale gelmesine neden olur (Alper, 1988: 84). Sosyal güvenlik kapsamında her ne kadar bu kayıplar giderilmeye çalışılsa da çalışan insanların bu noktadan sonra katlanacağı maddi ve manevi sıkıntılar artacaktır (Kılış, 2014: 23-24). Özellikle, sakatlıkların sürekli olması durumunda kariyer planlamasının sona ermesi veya daha iyi bir iş bulma ihtimalinin ortadan kalkması ile daha iyi bir kazanç elde etme olasılığını azaltacak hatta imkânsız hale getirecektir (Arıcı, 1999: 16). Nitekim bunlar iş görenlerin kayıplarının sadece maddi yönünü oluşturmaktadır. Sürekli iş göremez hale gelen çalışanları yaşadığı bir başka olumsuzluk ise ruhsal ve psikolojik açıdan olmaktadır. Kaza anına kadar veya sağlık probleminden önce üretici konumda olan çalışanlar artık tüketici hale gelmektedir. Kendisini üretken konumuyla karşılaştıran insanlar, artık kendisini işe yaramayan ve çevresine yük olduğunu düşündükçe çeşitli psikolojik bunalımlara girmektedirler (Gerek, 2009: 19). Bu bağlamda iş kazalarının ve meslek hastalıklarının bireysellikten çıkarak ailelerin ve toplumların yaşantısını etkilediği söylenebilir.

İŞVERENLER AÇISINDAN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN ÖNEMİ

İş sağlığı ve güvenliğinin işverenler açısından yasal zorunluluktan ayrı olarak sağlık ve güvenlik koşullarını gözetmenin çok yönlü önemi bulunmaktadır (Bingöl, 2006: 531). Planlı ve bilimsel olarak takip edilen sağlık ve güvenlik önlemleri işletmelerde meydana gelen iş kazası ve meslek hastalıklarının oranını düşürebilir (Gerek, 2009: 20). Bu çerçevede işletmelerin etkiliği ve verimliliği artabilir. Ayrıca bünyesinde bulunan nitelikli insan kaynağı, makine, teçhizat, hammadde ve diğer araç gereçler korunmuş olur. Kural ve usulüne uygun olarak yürütülmeyen güvenlik çalışmalarının ise faydalı sonuç vermeyeceği hatta işletmeleri zora sokacağı söylenebilir (Akyüz, 1980: 6). Nitekim meydana gelen iş kazası sonucunda işletmelerin üretim temposu yavaşlamakta, bazen ise üretim tamamen durmaktadır³. Bu durumda ortaya plan da olmayan maliyetler çıkmaktadır. Bu maliyetlerin bazısı hesaplanabilir olan hastane masrafları, bakım masrafları, geçici ve sürekli iş göremezlik masrafları,

³ Soma maden kazasından bir süre sonra konuyla ilgili açıklama yapan Soma kaymakamı Bahattin Atçı "kömür üretimi düştü. Kömür olan kesimlerde de sıkıntı var. Ocaklar üretime geçemedi. Eski duruma gelmemiz için kapalı olan ocaklarında usulüne uygun olarak üretime sokulması lazım. Ama bu firmayla ama başka firmayla" dedi. (<http://www.birgun.net/news/view/bir-mesajla-2-bin-800-somali-madenci-issiz-kaldi/9583>)

malullük aylıkları, ölüm tazminatları, mahkeme masrafları, cezai ödemeler, henüz yapılmamış olan bir işin ödemesi, artan idari giderler, iş kalitesinde ve miktarında düşme olasılığı gibi doğrudan maliyetlerken, bazıları ise önceden kestirilemeyen, hesaplaması zor olan ve sigorta yaptırılmamış olan dolaylı maliyetlerdir. Dolaylı maliyetlerin doğrudan maliyetlerden çok daha fazla olduğu söylenebilir (Gerek, 2009: 20). Bu nedenle iş kazalarının ve meslek hastalıklarının dolaylı maliyetlerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Gerek, 1989: 429). Dolaylı maliyetlere örnek olarak şunlar örnek olarak gösterilebilir.

- Kaza nedeniyle ortaya çıkan hasarın maliyeti,
- Kaza nedeniyle yapılan harcamaların maliyeti (Bu tür harcamalar iş kazası ve meslek hastalığının olmadığı, üretim akışının normal olarak devam ettiği süreçte yapılmayan harcamalardır).
- Üretimde ve verimlilikte ortaya çıkan azalmaların maliyeti
- Ürün teslimindeki gecikmeden dolayı pazar kaybından doğan zararın maliyeti (Gerek, 2009: 20-21).

Bu çerçevede, sağlık ve güvenlik nedeniyle ortaya çıkan maliyetleri bir kalıba sokmak elbette ki doğru değildir. Her işletme için farklı boyutlarda maliyetler ortaya çıkabilir. Ortaya çıkan maliyetlerden makine, teçhizat, araç ve gereç kayıplarını (işverenler) ürünlerin yenisini alarak oluşan hasarın giderilmesi sağlanabilirler. Ancak günümüzde işletmeler taklit edilemeyen ve kaybedildiği zaman yenisi alınamayan deneyimli ve kalifiye elamanlarının yerini doldurmak için güçlüklerle karşılaşabilirler (Bütüner ve Uzun, 2010: 13). Bu nedenle işverenler ekonomik faaliyetlerin insan emeği olmadan yapılamayacağını, üretimi planlayan, yönlendiren, kontrol eden ve pazarlayanın insan gücü olduğunu unutmamalı güvenlik harcamalarından tasarruf etmek amacıyla basit önlemler olarak insan kaynağı tehlikeye atılmamalıdır (Demircioğlu ve Centel, 2003: 15). Nitekim meydana gelen iş kazası ve meslek hastalıklarının hem çalışanlara hem de işverenlere dolayısıyla ülke ekonomisine ciddi şekilde maddi ve manevi zararı bulunmaktadır. Bu nedenle özellikle bizim gibi gelişmekte olan ülkelerin iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarına gereken önemi göstermeleri gerekmektedir.

ÜLKE EKONOMİSİ AÇISINDAN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN ÖNEMİ

Ülkelerin sanayileşmesi sonucunda iş görenlerin sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi, çalışma yaşamının çözüm bekleyen en önemli sorunlarından biri haline geldiği söylenilebilir (Süzek, 2014: 863). Bazı kaynaklar tarafından verilen bilgilerde sanayi devrimi sonrasında, endüstrileşen devletlerde iş kazası ve meslek hastalıklarının toplam maliyetinin bu ülkelerin Gayrisafi Milli Hâsıla'sının %1 il %3 ü arasında değiştiği söylenilmektedir. Bu durum iş kazası ve meslek hastalığı sonucu oluşan maddi ve manevi kayıpların ülke ekonomisi açısından çok büyük boyutlara

ulaştığını göstermektedir (Umurkan, 2012: 4). Ancak iş kazası ve meslek hastalığı sonucunda oluşan kayıplar iş gören ve işverenin şahsında görüldüğü için ülke ekonomilerinin bu durumdan zararı yok gibi görünebilir (Arıcı, 1999: 17). Oysaki rekabet şartlarının yoğunlaştığı ve sertleştiği bir piyasada firmaların ve ülke ekonomilerinin en değerli kaynağı olan yetişmiş insanların iş kazası ve meslek hastalığı sonucunda iş göremez duruma düşmesi ile meydana gelen iş gücü kayıpları ülke ekonomilerine çok büyük zararlar verdiği söylenebilir. İş kazası ve meslek hastalığı sonucunda iş gücü kaybı ile birlikte kültürel harcamalara ve eğitim harcamalarına yapılan yatırımlar kaybolup gitmektedir (Gerek, 2009: 21). Bu çerçevede iş kazası ve meslek hastalıkları sonucunda yapılan maliyetlerin bir kısmı, iş kazalarının öncesinde iş güvenliği eğitimi ve iş güvenliği organizasyonu için ayrılrsa hem iş kazaları ve meslek hastalığı olmayabilir hem de sağlıklı ve güvenli ortamda çalışan iş görenlerin etkinliği ve verimliliği artabileceği için işverenler yani ülke ekonomisi kazançlı çıkabilir. Buradan sağlanan ekonomik katkı ile ülkenin diğer alanlarına yatırımlar yapılabilir.

İŞ YERİ HEKİMİ VE İŞ GÜVENLİĞİ UZMANI

2012 yılı içerisinde yapılan çalışmalar neticesinde yürürlüğe girmiş olan 6331 sayılı İSGK'nu iş kazalarının ve meslek hastalıklarının sonuçları ile mücadele etmenin zorluğu ve maliyeti karşısında önleyici bir anlayışı benimseyerek iş kazaları ve meslek hastalıklarını kaynağında yok etmeyi hedefleyerek, çağdaş standartlarda bir amaç hedeflemiştir. İş sağlığı ve güvenliği konusunda işverenlerin mutlak anlamda sorumluluklarını açıkça düzenleyen kanun, ayrıca iş yerlerinde ve ulusal düzeyde iş sağlığı ve güvenliği konusunda çalışanlar ile işverenler arasında etkin bir diyalog merkezi getirerek ülkemizin önemli sorunlarından biri olan iş kazaları ve meslek hastalıklarının azaltılması için taraflara yeri sorumluluklar yüklemiştir (Korkmaz ve Avsallı, 2012: 153). Nitekim işverenler, özellikle 6331 sayılı İSGK'nu ile iş yerlerinin sağlık ve güvenlik açısından çalışılabilir duruma getirebilmek için ve mevzuata uygun hareket etmek amacı ile şartların oluşması durumunda iş yerlerinde, iş yeri hekimi ve iş güvenliği uzmanları bulundurma yükümlülüğü getirilmiştir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda iş yeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlarının tanımı şu şekilde yapılmıştır:

İş yeri hekimi; iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş yeri hekimi belgesine sahip hekimlerdir (6331 İSGK, md.3/I). İş güvenliği uzmanı; iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip mühendis, mimar

ve teknik elemanlardır (6331 İSGK, md.3/f)⁴. Aynı kanunun 8. Maddesinin ilk altı bendinde iş yeri hekimleri ve iş güvenli uzmanları ile ilgili olarak şu düzenlemeler bulunmaktadır (Bilir ve Yıldız, 2014: 392-393).

- (1) İşyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlarının hak ve yetkileri, görevlerini yerine getirmeleri nedeniyle kısıtlanamaz. Bu kişiler, görevlerini mesleğin gerektirdiği etik ilkeler ve mesleki bağımsızlık içerisinde yürütür.
- (2) İşyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanları; görevlendirildikleri işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili alınması gereken tedbirleri işverene yazılı olarak bildirir; bildirilen hususlardan hayati tehlike arz edenlerin işveren tarafından yerine getirilmemesi hâlinde, bu hususu Bakanlığın yetkili birimine bildirir.
- (3) Hizmet sunan kuruluşlar ile işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanları, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesindeki ihmallerinden dolayı, hizmet sundukları işverene karşı sorumludur.
- (4) Çalışanın ölümü veya maluliyetiyle sonuçlanacak şekilde vücut bütünlüğünün bozulmasına neden olan iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesinde ihmali tespit edilen işyeri hekimi veya iş güvenliği uzmanının yetki belgesi askıya alınır.
- (5) İş güvenliği uzmanlarının görev alabilmeleri için; çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde (A) sınıfı, tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde en az (B) sınıfı, az tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde ise en az (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip olmaları şartı aranır. Bakanlık, iş güvenliği uzmanlarının ve işyeri hekimlerinin görevlendirilmesi konusunda sektörel alanda özel düzenleme yapabilir.
- (6) Belirlenen çalışma süresi nedeniyle işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının tam süreli görevlendirilmesi gereken durumlarda; işveren, işyeri sağlık ve güvenlik birimi kurar.

İş kazaları ve meslek hastalıklarının meydana gelmeden önlenmesi amacı ile 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 8. Maddesinin ikinci fıkrası, 6645

⁴ Ayrıca, iş yeri hekimlerinin ve iş güvenliği uzmanlarının görev, yetki, sorumluluk ve eğitimleri ilişkin esaslar yönetmenliklerle belirlenmiştir. Çalışmanın belirlenen şartlara uygun olabilmesi amacı ile burada sadece 6331 ve 6645 sayılı kanunlarda iş yeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanları ile ilgili hükümlere değinilmiştir.

sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile şu şekilde değiştirilmiştir.

“ İşverene iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili konularda rehberlik ve danışmanlık yapmak üzere görevlendirilen işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı, görev aldığı işyerinde göreviyle ilgili mevzuat ve teknik gelişmeleri göz önünde bulundurarak iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eksiklik ve aksaklıkları, tedbir ve tavsiyeleri belirler ve işverene yazılı olarak bildirir. Eksiklik ve aksaklıkların düzeltilmesinden, tedbir ve tavsiyelerin yerine getirilmesinden işveren sorumludur. Bildirilen eksiklik ve aksaklıkların acil durdurmayı gerektirmesi veya yangın, patlama, göçme, kimyasal sızıntı ve benzeri acil ve hayati tehlike arz etmesi, meslek hastalığına sebep olabilecek ortamların bulunmasına rağmen işveren tarafından gerekli tedbirlerin alınmaması hâlinde, bu durum işyeri hekimi veya iş güvenliği uzmanınca, Bakanlığın yetkili birimine, varsa yetkili sendika temsilcisine, yoksa çalışan temsilcisine bildirilir. Bildirim yapmadığı tespit edilen işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının belgesi üç ay, tekrarında ise altı ay süreyle askıya alınır. Bu bildirimden dolayı işvereni tarafından işyeri hekimi veya iş güvenliği uzmanının iş sözleşmesine son verilemez ve bu kişiler hiçbir şekilde hak kaybına uğratılamaz. Aksi takdirde işveren hakkında bir yıllık sözleşme creti tutarından az olmamak üzere tazminata hükmedilir. İşyeri hekimi veya iş güvenliği uzmanının iş kanunları ve diğer kanunlara göre sahip olduğu hakları saklıdır. Açılan davada, kötü niyetle gerçek dışı bildirimde bulunduğu mahkeme kararıyla tespit edilen kişinin belgesi altı ay süreyle askıya alınır.”

Verilenlerden de çıkarılabileceği üzere 6645 sayılı kanunla yapılan düzenlemelerde işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının yetki ve sorumluluklarının artırıldığı görülmektedir. Bununla birlikte işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının işverene karşı korunmalarına ilişkin değişikliklerde yapılmış olup işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı işveren aleyhinde yapacakları bildirimlerden dolayı işten çıkarılamayacak ve hiç bir hak kaybına uğratılamayacaklardır. Aksi halde işverenin tazminata mahkum edileceği kanunen hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla 6645 sayılı kanunla iş sağlığı ve güvenliği bakımından denetim mekanizmasının yasal olarak biraz daha güçlendirildiğini söylemek mümkündür.

SONUÇ

Yukarıdaki maddeler dikkate alındığında iş kazalarının ve meslek hastalıklarının kaynağında yok edilebilmesi için iş yeri hekimlerinin ve iş güvenliği uzmanlarının gördükleri eksiklik ve aksaklıkların işverene bildirmelerinin, tedbir ve tavsiyelerin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Nitekim lkemizde bazen kişisel çıkarlar, bazen işini kaybetme korkusu ile yürürlükte olan yasalar her zaman gerektiği gibi uygulanmayabilmektedir. İş yeri hekimlerinin ve iş güvenliği

uzmanların işverene bağlı olarak çalışmaları bildirim görevini yerine getirememekteki en büyük engel olduğu söylenilebilir. Bildirim görevini yerine getirdiğinden dolayı "işine iş sözleşmesine son verilemez" hükmü bulursa da işverene bağlı olarak çalışan iş yeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanları işlerini kaybetme endişesi ile eksiklik ve aksaklıkları bildirme görevlerini tam anlamıyla yerine getiremeyebilirler.

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uygulamaların tam anlamıyla yerine getirilmemesi sonucunda meydana gelebilecek kayıpları yakın zamanda meydana gelen Soma, Ermenek ve Mecidiyeköy'deki asansör kazaları örnekleriyle somutlaştırmak mümkündür. Bu bağlamda, iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda çalışanların ve işverenlerin can ve mal kaybının önüne geçmek amacı ile eksik ve aksaklıkları bildirmeme görevini, kötü niyetle yerine getirmeyen iş yeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlarının belgelerinin sadece 6 ay süre ile askıya alınması caydırıcı bir faktör değildir. Kusuru ispat edilen iş yeri hekimlerinin ve iş güvenliği uzmanlarının belgelerinin iptal edilmesi iş kazaları ve meslek hastalıkları açısından ülkemizde daha faydalı sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Necdet, (1980), **İş Güvenliği**, Yayın Evi Bulunmuyor, İstanbul, 1980.

ARICI, Kadir, (1999), **İş Sağlığı ve İş Güvenliği Dersleri**, Tes-İş Eğitim Yayınları, Ankara.

ALPER, Yusuf, (1988), **Bazı Ülkelerde İş Sağlığı-İş Güvenliği Uygulamaları ve Türkiye'deki Uygulamaları İle Karşılaştırılması**, (<http://journals.istanbul.edu.tr/iusskd/article/viewFile/1023012273/1023011518>)
Erişim Tarihi: 10.12.2014.

ALTINEL, Hüseyin, (2013), **İş Sağlığı ve İş Güvenliği**, Detay Yayıncılık, Ankara.

BALKIR, Z.Gönül, (2012), "İş Sağlığı ve Güvenliği Hakkının Korunması: İş Verenin İş Sağlığı ve Güvenliği Organizasyonu", **Sosyal Güvenlik Dergisi**, Cilt, 2 Sayı,1, s. 56-91.

BİNGÖL, Dursun, (2006), **İnsan Kaynakları Yönetimi**, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti, İstanbul.

BERNARDİN, H.John, (2010), **Human Resource Management: An Experiential Approach**, McGraw. Hill International Edition, New York.

BİLİR, Nazmi, YILDIZ, A.Naci, (2014), **İş Sağlığı ve Güvenliği**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

BÜTÜNER, Okan, UZUN, Derya, (2010), MYO-ÖS 2010 Ulusal Meslek Yüksek Okulları Öğrenci Sempozyumu, **İş Kazalarının Maliyetleri Ve Hesaplanmaları Üzerine Bir Araştırma**, http://www.myo-os.duzce.edu.tr/dosya/cd/pdf/MYO_OS_6017.pdf Erişim Tarihi: 13:12.2014.

ÇİFTÇİOĞLU, Cengiz Topel,(2012), "Yaşama Hakkı", **TBB Dergisi**, Sayı,103, s.137-168.

DEMİRCİOĞLU, A.Murat, CENTEL, Tankut, (2003), **İş Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş, İstanbul.

GEREK, Nüvit, (1989), "İş Sağlığı ve Güvenliğinin Önemi, Karşılaşılan Sorunların Nedenleri ve Bu Konuda Alınması Gereken Önlemler", **Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Haziran, Cilt,7, Sayı,1, s. 427-443.

GEREK, Nüvit, (2009), **İş Sağlığı ve İş Güvenliği**, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.

KORKMAZ, Adem ve AVSALLI, Hüseyin, (2012), "Çalışma Hayatında Yeni Dönem: 6331 Sayılı İş sağlığı ve Güvenliği Yasası", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Ağustos, Sayı, 26, s.153-167.

KILKIŞ, İlknur, (2014), **İş Sağlığı ve Güvenliği**, Dora Basım-Yayım Dağıtım LTD. ŞTİ. Bursa.

MUCUK, İsmet, (2005), **İşletme Yöneticiliği**, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

PFEFFER, Jeffrey, (1995), **Rekabette Üstünlüğün Sırrı: İNSAN**, Çeviren: Sinem GÜL, Sabah Kitapları, İstanbul.

TANIR, Ferdi, (2004), "İş Sağlığı ve Güvenliği", **İş Sağlığı Ve Güvenliği Dergisi**, Sayı,17, Yıl,4, Ocak-Şubat, s.10-14.

TANIR, Ferdi, Ural, Suphi, (2011), "Üniversitelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi", **Mühendis ve Makine Dergisi**, Cilt, 52, Sayı: 616, s, 80-85.

Türkiye Makine Mühendisleri Odası, (2011), **İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Alanında Temel Bilgiler**, s.10, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/68/04/905576/dosyalar/2014_09/17024548_iskazalariweb.pdf Erişim Tarihi: 02.12.2014.

SÜZEK, Sarper, (2014), **İş Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (<http://www.resmigazete.gov.tr>).